

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСИ
НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ. СВАКИ ПУТ.

СТАРА И НОВА ГЛУМАЧКА ШКОЛА.

Данас има два разна правца, два пута, којима глумац мора ићи, ако хоће да учини што ефег утиска, ако хоће да се допадне знацима метности. Ова два правца, ове две врсте глумачкога стила обично зову старом и новом школом. Не би ли боље било назвати једну природном, а другу уметничком школом?

Тако звани стари или природни правац глумачке уметности, који на жалост само још мало представника, и још мање младих подражатеља има, ово је. Сваки глумац или глумица почиње своју улогу, била главна или споредна, веће или мање важности, што простије и обичније, пуштајући је да органски под теретом афеката и припра сама из себе расте, и да се пење скоро приметним кораком до оне трагичке или комичке висине, коју јој је песник наменио. Глумци, који се овога правца држе, знају, да само помоћу другова својих могу извести потпуну слику драматске радње, да су они дакле само до, ма овај како извртан био, целе уметничке радње, која треба да једног вечера потресе и благороди осећаје публике Ваш простом, једносавном представом учине велики глумци најсличније уметничке утиске.

Тако звана нова уметничка школа, која се зива и реалистичком, и која, на жалост, сада тако много присталица има, захтева, да глумац или глумица у улози својој не изнесе на иди обичну, просту људску особину, која их има другим људима сличнима прави, него да значи оне особине човечије као најглавније, оне га деле од свију других људи, које су небичне, или бар тако изгледају, које означају нешто засебно, што никад није било. Они се труде да нацртају што чудније карактере, који изазвају што веће дивљење, мажући их што чуднијим бојама, служећи се уметничким почивкама

и читавим низом глумачких мајсторија, које не одцељују само улогу им од остале драме, него постају правом куријозношћу, правом накарадом. Оваки уметници још с почетка полете у таку висину, да им се позорница испод ногу изгуби. Они играју своју партију, што је више можно, соло, за себе, као кад от прилике Паганини или Беријо у егеде свирају; а остали глумачки олош нека почивке испуњује, по што они већ сву лаворигу поберу.

Из овога већ излази, коју од ове обе врсте ми за бољу држимо. Остаје нам још, да мњење своје потање изведемо и да покажемо, какав утисак има свака од обе ове врсте играња на представљану драму, на публику, на писце, дакле и на цело уметносно доба.

Овде морамо општу особину драматских карактера обележити, а од улога ћемо на око узети само главне улоге, дакле трагичке или комичке јунаке и јунакиње. Што се на ову односи, важи и за све друге улоге. Главна улога само се тиме разликује, што она најпре до трагичког или комичког резултата долази, дакле она најпре задобије саучешће публике за се. По унутарњој важности, од које развитак драме зависи, једнака је она свакој другој улози.

Драматски је карактер душевна слика људска, коју је песник речима нацртао, извесне јој особине приденоу, и глумац јој на позорници израза дао, те је постала живом личности, извршујући читав низ дела, пролазећи кроз разне положаје, будећи у гледаоцу сажаљење, страх и смејање, и чистећи ове страсти у њему.

Може ли пеливан, укротилац лавова или обучени мајмун изазвати наш страх, наше сажаљење или наш смеј у смислу уметничкоме? Никада!... Може чуђење, дивљење, шта више и исмевање, и кад кад и страх, ако су опити тако

опасни, да могу живота стати, те се у нама раз-
буди човекољубље онако, какво осећамо и пре-
ма јачнику, кога воде на губилиште.

Ја се могу страховати за кога, могу имати са-
жаљења и смејати се коме само онда, ако имам
према њему учешћа. Није доста да је он само
као ја, него да је такав човек, да ја могу ми-
слити, е ћу и ја у његов положај доћи, е се и
мени тако шта може догодити! Тада ћу ја с њиме
трпнати, бојати се, њему се од срца смејати. Бо-
јећи се за његову, бојим се и за своју судбину,
те мислим: „Та и сам си така! То је твоја сли-
ка и прилика. То исто може и тебе снаћи!“ ..
Тада је карактер онакав, какав треба да буде.
Тада је трагедија и комедија онака, каква тре-
ба да буде, јер достиже своју уметничку мету.
Овај утисак лежи у добро обележеноме карак-
теру још пре представе, јер је он дело песни-
ково. Право глумчево је пак у томе, што он ка-
рактерима улева правога живота, те делају, те
постају прави, живи људи. То право му не може
песник узети. А тај посао и не спада песнику
у дужност.

У нашу собу уђе човек! Миран је, не прави
ларме. Он иде, стоји, говори као и ми јер је
нама раван. Он има извештан темпераменат, ову
или ону више или мање развијену страст, као и
и ми, извештан положај животу. Можда је на-
праситији и лакоумнији од нас, те има на себи
нешто, што нема у нама, или бар ми мислимо,
да у тој мери и тим начином нема. Но што смо
и ми већ често били љутити, лакоумни, као и
он, по што ми као људи све страсти у нама
носимо, само што су заспале, што су неразви-
јене, што не знамо за њих: то треба само и оле

разумнога повода, који тога човека, који је пред
нама, догњева и лакоумности доводи на Ње сваки
од нас морати узвикнути: „Кад би се ово теби
догодило, и ти би морао тако радити!“

Ако је уметник гледаоца свога догле довео,
па му карактер, којег представља, страстима
на вољу пусти, онда гледаоце собом повуче и
радњом их занесе, те с њиме заједно трпе, бо-
је се, смеју се, јер човек се само за оно боји,
оно сажаљења и исмева, о чему мисли, да се и
њему до одити може, од чега трунак у своме оку
осећа. Што глумац простије свој карактер од-
играва, што лукавије и неприметније гледаоца
заведе, те ови његов карактер као свој рођени
сматрају, тиме је већи глумац! Каквом финошћу
то чинити треба, како свако претерани гест
покрет, свако просто блебетање, сваки неуме-
рени гласак с места раздире танку мрежицу
коју је глумац својим вештим прстима око гла-
ве медаљачке оплео, о томе има појма сам
прави, већи глумац!

Замислите себи пак глумца, ма то највећи да
био, који стоји на становишту нове школе?!
Чим изађе на позорницу одмах му се диве гле-
даоци. Он издеси афекат за афектом као на та-
њиру, прелазећи све редом тонове од најниже
до највишега! Ми се непрестано дивимо! Ми ни-
више тапшемо кличући: „То је глумац!“ .. Није
тако! Ми немамо право! Та ми не радимо он-
чега ради смо дошли у позориште. Ми смо до-
шли да заједно патимо, да се бојимо и да се
смејемо, али је ли то право смејање, кад се м-
смејемо кривљењу и кривљењу, а не смејемо
унутарњој смешној особини људској, у којој е
и сами огледамо!

(Наставиће се)

ХРВАТСКО ЗЕМАЉСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Хрватски сабор изаслао је из своје средине
одбор, да изради предлог закона за хрватско зе-
маљско позориште у Загребу. Тај одбор, ком је
председник био Иван Кукуљевић Сакцински, а
извештач др. Маријан Дерепчин, предао је сабору
основу тога закона. Тај ће законски предлог, по
свој прилици, за који дан постати и законом.
Због велике важности ове ствари и што мислимо,

да ће тај закон најбоље досеочити свима не-
годама и неприликама, у којима се до сада на-
родно позориште у Загребу непрекидно налази-
ло, д носимо за сада тај законски предлог, а
после ћемо донети и разлоге одборске за тај
предлог и саборску расправу о њему.

Основа закона о хрватском земаљском поз-
ришту у Загребу:

§. 1. Хрватско позориште у Загребу земаљски је завод, посвећен искључно народној драматској уметности (говореној и певаној драми).

§. 2. Приход хрватског земаљског позоришта је:

а) потнора, дозвољена од сабора из земаљских средстава,

б) властити приход,

в) камате спојених позоришних заклада.

§. 3. Хрватским земаљским позориштем управља интенданат, а придељени су му као саветници у артистичној и књижевној управи, уз властито артистично подручје, управитељ драме и управитељ опере.

§. 4. Интенданта и управитеља драме и опере именује бан; последњу двојицу на предлог интенданта.

§. 5. Интенданат подчињен је непосредно бану, он је искључно извешатељ његов у позоришним пословима.

§. 6. Интенданат и управитељ драме и опере земаљски су чиновници, и не смеју бити у другим јавним службама.

§. 7. Годишње плате установљују се овако: Интенданту 2500 фор.

Управитељу драме 1500 фор.

Управитељу опере 1500 фор.

Уз ову плату ужива интенданат у име сталарине годишњу узредну пристојбу од 500 фр., а сваки од управитеља под истим насловом 300 форината.

Особљу овом пристоји право на мировину у смислу прописа за земаљске чиновнике.

§. 8. За обављање благајничких и рачунарских послова приделити ће бан интенданту потребно особље из земаљских чиновника, којима ће одредити примерену награду. Нуждно писарничко особље именује интенданат и одређује му примерену награду.

§. 9. На предлог интенданта изда ће бан упутство по ком ће се руководити унутарње пословање хрватског земаљског позоришта и одредити нарочито подручје управитеља драме и опере.

§. 10. Поверава се бану, да овај закон спроведе.

Д И Ш Т И Њ И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Свршетак.)

Есмералду нађу код рањеника, затворе је и она, плашећи се мука, призна, да га је убила. Клод хоће да је избави, ако ће се с њиме волети, признајући јој уједно да је он убица. Она га презре. Поведу је на губилиште, ал' Квазимодо је избави и однесе на звонару богородичне цркве, где је нико не сме дирати. Међу тим оздрави Феб и побуни ноћу цигане, да спасу Есмералду, којој Квазимодо приповеди у кратко свој живот, те тиме накнади изборсану појаву. У том навале цигани на цркву, Есмералда се ушлаши, мислећи, да хоће да је погубе, те док Квазимодо одбија цигане и звони на ларму, наиђе Клод и одведе силом Есмералду и преда је на причуву испосници Гидиал, док не наиђе стражу. Док Клод тражи стражу, позна испосница у Есмералди своје украдено дете и прими је у своју ћелију. Наиђе Феб са циганима, састанак и збег, у ком хоће да их смете Клод, ал' Квазимодо му стане на пут и угубави га, но и сам погине од клодовог ножа.

По тој приповести види се, и да се не признаје, да је основа створена ли за роман, и само у роману, који се

чита а не гледа се очима шта се у њему збива, само ту може наказа Квазимодо бити средња појава, око које се цело коло песникове замисли окреће. Покојна Вирхноајферка је у својој преради инстинктивно застрла ту наказну појаву облицима Есмералде, Жервезе и Клода. Што је управа наша у том правцу и даље пошла, није, сирота, она крива, већ наша сиротиња, сиротиња позоришне спреме и особља. Према томе је управа у припреми и удушавању овога комада заиста сама себе превазишла. Најити, украси, опреме, кретање појава, све је издавало увекбану и позвану руку. И то ће учинити, те ће „Звонар“ још за дуго назвоинти пуну кућу.

Међу пригазивачима одликоваху се, као обично, Сајевићка (Есмералда), Ружић (Клод) и Ружићка (Жервеза) Најлепше појаве беху у тамници између Ружића и Сајевићке и пред решетком између Сајевићке — Ружићке. Ружићка је у тој појави била заиста — грозна, идеал фурије. Сајевићку бисмо замолили да мало умери жестину предисања у страсним појавама, то је једино што може да поквари učinак њенога глумљења, које је иначе пуно топлоте, округлине и једрине.

Издаје управа српског народног позоришта

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

20. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 1. ЈАНУАРА 1875.

САЋУРИЦА И ВУБАРА.

ИЗВОРНА ИАЉИВА ИГРА У 4 ЧИНА, С ПЕВАЊЕМ, ИЗ ЖИВОТА ПОКОЈНЕ ПРИШКЕ СЛЕНАЧКЕ АКАДЕМИЈЕ, ОД ИЛИЈЕ ОКРУГИЋА СРЕМЦА.

(Ово је дело наградио драматски одбор у Загребу са 200 фор. а. вр.)

О С О Б Е:

Пантелија сленац, управитељ академије сленачке	Ружић.
Арсеније	Недељковић.
Тавра } сленци	Вујић.
Милош Ђурић, сељак пришки	Божовић.
Милка, сестра му	Л. Хаџићева.
Милева, драга му	Ј. Зорићева.
Стеван Гуљић, солга пришки	Зорић.
Ристо, пандур	Вујић.
Митар, катана ескадрона хусарског у Иригу	Лукић.
Пинтер Михаљ, стражменитар хусарски	Марковић.
Јевта Пурић, брица пришки	Добриновић.
Келнер	Бунић.
Прва } баба	* * *
Друга }	М. Недељковићка.
Штуцер	* * *
Фрајла	Ј. Поповићева.
Прва } пришкиња	* * *
Друга }	Б. Хаџићева.

Збива се у Иригу.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 п. а вр. у српској народној задружној штампарији, у позоришној писарници и у вече на каси.

Ко од наших претплатника жели своја места за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11 сахата пре подне.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—сахата по, ле подне, а после на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.